

## دیدگاه



## اصلاح نظام بانکی در چه مرحله‌ای قرار دارد؟

وحید شقاقی شهری

تصاویر

ساختار کنونی بانک‌های کشور که مشغول بنگاهداری هستند، سبب انجماد و بلوکه شدن منابع شده و در نهایت به مرحله‌ای رسیده که به دلیل ناترازی بالا اصلاح آن‌ها سخت شده است. بنابراین در حوزه نظام بانکی نیازمند اصلاحات اساسی هستیم، این درحالی است که در مؤسسات مالی و اعتباری دچار نوعی رهاشدگی هستیم که در نهایت به دلیل تشدید ناترازی و غیرقابل درمان بودن آن، دولت مجبور شد برخی از مؤسسات را منحل کند.

اشاره به این نکته ضرورت دارد که دولت سیزدهم برای حل این مشکلات، باید یک شناخت جدید و جامع از آخرین وضعیت ناترازی‌های بانک‌ها کشور داشته باشد و برنامه روشنی برای اصلاحات ساختاری ارائه دهد.

اکنون این مسئله شروع شده و با تصویب و ابلاغ قانون بانک مرکزی، این موضوع کمک بزرگی به دولت برای حل مشکلات بانکی می‌کند.

وزارت اقتصاد و بانک مرکزی نیز نگاه ساختاری برای اصلاح بانک‌ها دارند. قطعاً حل مشکلات مؤسسات مالی و اعتباری و برخی بانک‌های دیگر باید در دستور کار باشد تا منابع منجمد و بلوکه‌شده آزاد و صورت‌های مالی آن‌ها شفاف شود و راه‌حل اساسی برای این منظور اتخاذ

شود. بانک مرکزی برای مهار تورم درصدد است نظام بانکی را اصلاح کند و بانک پریسک را از گردونه خارج کند. نهاد ناظر شبکه بانکی در نظر دارد انجماد منابع بانکی و ناترازی بانک‌ها را کاهش دهد و شفافیت و سلامت بانکی را در شبکه بانکی رقم بزند و به بانک‌ها کمک کند در روبه پیش‌بینی شده با سرعت رو به جلو بروند.

بنابراین اگر سلامت بانکی را پیاده‌سازی کنیم می‌توان امیدوار بود نقدینگی کاهش و قدرت تسهیلات‌دهی و تأمین مالی بانک‌ها افزایش یابد و در نتیجه بتوان به اقتصاد کشور کمک کرد. از سویی کنترل ترازنامه بانک‌ها موجب رکود نمی‌شود، زیرا هر چه سلامت بانک‌ها و شفافیت ترازنامه افزایش یابد و رشد نقدینگی

در بانک‌های پریسک مهار شود، قدرت تسهیلات‌دهی بانک‌ها افزایش می‌یابد. کنترل ترازنامه نباید برای همه بانک‌ها اجرا شود، بلکه در مورد بانک‌های پریسک که قابلیت اصلاح دارند لازم‌الاجراست. در این امر بانک مرکزی باید با اقتدار و سرعت پیش رود؛ چراکه اصلاح نظام بانکی دشوار است و علاوه بر اقتدار بانک مرکزی به کمک سه قوه نیاز دارد. به نوعی می‌توان گفت، بانک در اقتصاد شبیه قلب است و هر چه این قلب سالم‌تر باشد، بیشتر می‌تواند با دریافت سپرده مردم و خلق نقدینگی، آن را بین بخش‌های تولیدی و اقتصادی توزیع کند. با این کار بحث ناترازی، انجماد منابع و دارایی‌های موهوم از بین می‌رود. هم‌اکنون بانک‌ها منابع منجمدی دارند و حتی در برخی موارد این انجماد منابع به ۶۰ درصد می‌رسد. علاوه بر این برخی بانک‌ها دارایی‌های موهوم و سسی همچون شعیات زیاد و دارایی بلااستفاده دارند که منابع آن‌ها را منجمد کرده است. با سالم‌سازی ترازنامه بانک‌ها این انجماد منابع کاهش می‌یابد.

در دنیا، دو نوع بانک وجود دارد؛ بانک‌ها یا تجاری هستند که خدمات پولی و بانکی ارائه می‌دهند و یا سرمایه‌گذاری‌اند که اساساً وظیفه‌شان مشخص است. بر این اساس، برای اصلاح بانک‌ها به برنامه منسجم و نقشه‌راه نیاز داریم. در گام نخست، باید بانک‌های تجاری و سرمایه‌گذاری تفکیک شوند و در گام دوم نیاز به تغییر و تفکیک قواعد وجود دارد. گام سوم نیز شامل کاهش ناترازی بانک‌هاست. طبیعتاً اگر بانک‌ها، وضعیت را انجمادزایی کنند، در مسیر اصلاح قرار می‌گیرند. در این بخش سه دسته بانک داریم: دسته اول بانک‌هایی که وضعیت خوبی دارند، دسته دوم بانک‌هایی که قابلیت اصلاح و انجمادزایی منابع دارند و دسته سوم بانک‌هایی که ناترازی شدید دارند و اصلاح‌پذیر نیستند.

## اصلاح نظام بانکی از حرف تا عمل

سروسامان دادن به نظام بانکی جزم شده است. در همین رابطه محمدرضا فرزین، رئیس کل بانک مرکزی می‌گوید: «یکی از اقدامات ما اصلاح نظام بانکی است که در حال انجام آن هستیم تا ناترازی بانک‌ها اصلاح شود.»



افزایش سرمایه و خروج دارایی موهومی از دیگر اقدامات بلندمدت است.»

معاون اقتصادی بانک مرکزی با اشاره به اینکه ناترازی نظام بانکی سه علت دارد، گفت: «مشکلات ساختاری نظام بانکی، مناسبات مالی میان دولت و شبکه بانکی و مناسبات مالی بین بانک مرکزی و شبکه بانکی، این دلایل هستند. از طرفی مشکل به ناترازی نقدینگی بازمی‌گردد. در این شرایط جریان ورود و خروج منابع بانک‌ها دچار مشکل شده، زیرا نظام بانکی توقع تأمین مالی دارد که با برنامه تعریف شده آن متفاوت است.»

او ادامه داد: «نظام بانکی بر رفتار مشتریان نظارت درستی ندارد. بیشتر نظارت‌ها معطوف به پیش از تخصیص تسهیلات است، اما پس از آن نظارتی وجود ندارد. در نتیجه این اقدام انحراف تسهیلات از بخش مولد رخ می‌دهد. در اعطای تسهیلات، هدایت اعتباری مناسب نداریم. اولویت تأمین مالی مشخص نشده و تسهیلات تکلیفی حداقل بازدهی اقتصادی را خلق می‌کند.»

شیرجیان تأکید کرد: «یکی از ناترازی‌های جدی دولت که ناترازی بودجه‌ای است، از نظام بانکی تأمین می‌شود. طبق آخرین آمار دولت ۷۸۹ هزار میلیارد تومان بدهی دارد. سازوکاری برای تسویه این میزان بدهی تعریف نشده و جزء دارایی منجمد بانک‌ها محسوب می‌شود که موجب ناترازی شبکه بانکی است.»

مسکن سرمایه‌گذاری کرده‌اند و علی‌رغم اینکه مدعی بارش بودن این دارایی‌ها هستند، اما باید گفت منابع بانک‌ها در مسکن فریز شده است. ناکارآمدی حاکم بر نظام بانکی باعث شده بانک مرکزی نتواند به‌صورت صحیح بر آن‌ها نظارت کند. نتیجه نیز آن می‌شود که در حال حاضر بانک‌ها از قدرت لازم برای اعطای تسهیلات به بخش تولید و مردم برخوردار نیستند.»

ندری با بیان اینکه ادغام مؤسسات مالی و اعتباری در بانک‌های دولتی هیچ دردی را دوا نمی‌کند، گفت: «در دولت‌های گذشته نیز چنین اقدامی را انجام دادند، اما کاری از پیش نبردند. اینکه یک مؤسسه دیگر را در بانک ملی ادغام با تعهدات را ایفا کنند، در صورت مسئله تغییری ایجاد نمی‌کند. باید یک برنامه جامع برای اصلاح نظام بانکی در کنار اراده و عزم لازم وجود داشته باشد، در غیر این صورت همچنان وضعیت بانک‌ها به منوال فعلی خواهد بود.»

## سه گام عملی

این استاد اقتصاد دانشگاه امام صادق (ع) با اشاره به اینکه برای اصلاح وضعیت موجود بانک‌ها باید سه اقدام را در دستور کار قرار داد، گفت: «در درجه اول باید بسترهای قانونی این کار فراهم شود، تا زمانی که از لحاظ حقوقی زیرساخت مناسب نداشته باشیم، نمی‌توان انتظار داشت چیزی تغییر کند. در درجه بعدی باید خبرگان و صاحب‌نظران اقتصادی، مالی و بانکی روی ابعاد برنامه‌ای که نوشته می‌شود، نظر بدهند.»

او افزود: «به بیان دیگر اصلاحات ساختاری که قرار است در شبکه بانکی شکل بگیرد، باید مورد حمایت بدنه کارشناسی اقتصادی کشور قرار بگیرد تا از جامعیت لازم برخوردار باشد. دست آخر اینکه گام‌های اصلاحی باید با قاطعیت برداشته شود و شفاف باشد. در این صورت می‌توان انتظار داشت شرایط تغییر کند.»

این درحالی است که محمد شیرجیان، معاون اقتصادی بانک مرکزی درباره راهکارهای رفع ناترازی نظام بانکی می‌گوید: «باید یک‌سری تمهیدات برای دوران گذار اندیشید. در این راستا سیاست‌گذار عملیات بانک‌های ناتراز را فریز و محدودیت‌هایی در اعطای تسهیلات لحاظ کرده است. همچنین مدیریت سهام‌داری بانک‌ها سلب و به دولت واگذار می‌شود. در ادامه فروش دارایی منجمد،

اگر به آمارها رجوع کنیم یکی از مهم‌ترین چالش‌های اقتصاد ایران در چند دهه گذشته مسئله ناترازی بانک‌هاست. این موضوع به دلایل مختلف رخ داده و در دولت‌های پیشین برای اصلاح آن هیچ اقدام در خوری انجام نشده، اما در دولت سیزدهم عزم بانک مرکزی برای

قرار گیرد.»

این استاد دانشگاه با اشاره به اینکه بانک‌ها باید بتوانند معوقات خود را نقد کنند، گفت: «طی سالیان گذشته بانک‌ها تسهیلاتی اعطا کرده‌اند که برخی از آن‌ها وصول نشده و جزء دارایی‌های فریز شده بانک‌ها به حساب آمده و رقم آن روزبه‌روز افزایش پیدا کرده است. برای رفع این مشکل باید جهت اخذ تسهیلات، وثائق هم‌تراز با رقم وام‌ها از گیرندگان دریافت شود. از سویی این تضمین باید قابلیت نقدشوندگی داشته باشند، تا اگر وام‌ها تسویه نشد، وثائق بتواند برای بانک‌ها به نقدینگی تبدیل شود.»

## دلایل ناترازی بانک‌ها

کامران ندری، استاد دانشگاه و کارشناس اقتصادی در گفت‌وگو با «آتی‌نو» با اشاره به اینکه در برنامه‌های دولت برنامه‌ای عملی برای اصلاح نظام بانکی مشاهده نکرده، گفت: «دلایل ناترازی بانک‌ها متعدد است و نمی‌توان تنها به یک مورد بسنده کرد. نحوه مدیریت حاکم بر بانک‌ها، ریسک بالای حاکمیت شرکتی، عدم تناسب نسبت کفایت سرمایه، رعایت نکردن الزامات نقدینگی، عدم اصلاحات ساختاری و...، گوشه‌ای از مؤلفه‌هایی است که موجب ناترازی شدید بانک‌ها را فراهم آورده است.»

این اقتصاددان با تأکید بر اینکه در قدم اول باید ساختار مدیریتی حاکم بر بانک‌ها تغییر پیدا کند، افزود: «متأسفانه به دلیل اینکه بانک مرکزی از استقلال لازم برخوردار نیست، همواره (در برخی دولت‌های گذشته) برای کنار گذاشتن مدیران ناکارآمد موانع زیادی تراشیده می‌شد. تا زمانی که این شیوه انتصابات در نظام بانکی وجود دارد، نمی‌توان انتظار بهبود داشت. این مواردی نیز که دولت بیان می‌کند، به اعتقاد من درمان ریشه‌ای نیست و کماکان مشکلات پابرجا خواهد بود.»

ندری با اشاره به اینکه دلیل بهبود وضعیت ناترازی بانک‌ها افزایش تورم است، اضافه کرد: «به دلیل اینکه بانک‌های این سال‌ها اقدام به خرید زمین، ملک و مستغلات زیادی کرده‌اند، با توجه به تورمی که در بخش مسکن وجود داشته، در قسمت دارایی‌های اسمی خود در ترازنامه، رقم این دارایی‌های را بالا زده‌اند. هرچند آن‌ها توان فروش این حجم از املاک را ندارند، اما می‌گویند وجود دارد. در نتیجه ناترازی بانک‌ها بهبود پیدا کرده است.»

او گفت: «در ابتدا بانک‌ها دچار تخلف شده‌اند، زیرا در بازار



کارشناسان معتقدند بدهی دولت‌های گذشته به بانک‌ها، عدم نظارت بانک مرکزی بر شبکه بانکی، اعطای تسهیلات به بخش‌های غیرمولد و سفته‌بازی مهم‌ترین علت ناترازی بانک‌هاست. رئیس کل بانک مرکزی با اشاره به اینکه برنامه اصلاحی به همه بانک‌ها داده شده و بر روند اجرای برنامه نظارت داریم، گفت: «بانک‌های ناتراز را محدود کردیم. البته ناترازی به معنای ورشکستگی نیست، بلکه دارایی منجمد و عدم کفایت سرمایه مشکل اساسی بانک‌هاست و باید کفایت سرمایه را افزایش دهند.»

## اصلاح نظام بانکی

علی قنبری، استاد اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس در گفت‌وگو با «آتی‌نو» با اشاره به اینکه اقدامات بانک مرکزی برای اصلاح نظام بانکی باید ادامه پیدا کند، گفت: «با توجه به مشکلاتی که نظام بانکی طی سال‌های گذشته برای اقتصاد کشور ایجاد کرده، بانک‌ها باید با اصلاح ساختار روبه‌رو شوند. در غیر این صورت همچنان عملکرد بد آن‌ها برای کشور هزینه ایجاد می‌کند. بنابراین باید از بانک مرکزی حمایت کرد، تا بتواند در این راه گام‌های مؤثری بردارد.»

او افزود: «اگر بانک مرکزی بتواند با نظارت و هدایت درست و چهارچوب‌های مشخص و مؤثر وضعیت بانک‌ها را اصلاح کند، به‌طور قطع، متغیرهای اقتصاد کلان نیز بهبود خواهد یافت. در حال حاضر بسیاری از تسهیلات تکلیفی که برعهده بانک‌ها گذاشته شده به دلیل اینکه بازپرداخت آن‌ها انجام نشده، وضعیت ترازنامه بانک‌ها را به هم ریخته و طبعاً این وضعیت نمی‌تواند ادامه پیدا کند.»

قنبری با بیان اینکه در گذشته بانک‌ها به حال خود رها شده بودند، اضافه کرد: «در حال حاضر که بانک مرکزی به دنبال اصلاح نظام بانکی است، باید اقداماتی نظیر تقویت نظارت فعال‌تر از سوی مراجع نظارتی، تشدید استانداردها و الزامات سرمایه‌گذاری و ریسک بانک‌ها، ترویج شفافیت مالی و افزایش اطلاع‌رسانی به مشتریان، توسعه فناوری مالی به منظور بهبود کارایی و کاهش خطاها، تعیین سقف برای پاداش‌ها و مزایای مدیران بانکی و... در دستور کار

## کارشناسان راهکاری برای رفع ناترازی نهادهای مالی پیشنهاد می‌کنند

## فروش اموال مازاد بانک‌ها از طریق «صندوق‌های املاک و مستغلات»

فروش املاک مازاد بانک‌ها به اعتقاد کارشناسان اقتصادی، یکی از مهم‌ترین اقداماتی است که می‌تواند در راستای بهبود و رفع ناترازی آن‌ها انجام شود. رکود چندساله بازار مسکن، عملاً فروش زمین و مستغلات



اطلاع عموم می‌رسد، می‌توان گفت معامله در حداکثر شفافیت قرار دارد. ضمن اینکه در بورس ناظران نیز در هر مرحله حضور دارند و می‌توانند در صورت بروز تخلف وارد عمل شوند. از این جهت، این عرضه‌ها در بورس کالا از اهمیت بسزایی برخوردار است.»

در مجموع می‌توان گفت، در یک زنجیره کامل اموال مازاد بانک‌ها توسط صندوق‌های املاک و مستغلات از طریق نقدینگی که آن‌ها از مردم جمع‌آوری می‌کنند، خریداری شده و به نوعی مولدسازی نیز انجام می‌شود. حال باید دید این پروسه چه زمانی جنبه عملیاتی به خود خواهد گرفت و وارد فاز اجرایی می‌شود.

فروش املاک دیگر معاملات در یک اتاق شیشه‌ای انجام خواهد شد.»

او با بیان اینکه سازوکارهای لازم جهت واگذاری املاک مازاد بانک‌ها برای عرضه از طریق بورس کالا فراهم شده، افزود: «بورس بازاری است که می‌تواند هر نوع معامله‌ای را سازماندهی کند، به‌طوری که نه تنها انواع کالا می‌تواند در این بازار خرید و فروش شود، بلکه اموال دیگر هم امکان عرضه در این بازار را دارند. پیش از این هم در مورد فروش متری مسکن اقداماتی صورت گرفته بود که نمونه‌ای از فروش اموال و دارایی‌هاست.» سهرابی اضافه کرد: «با توجه به اینکه در بورس کالا همه چیز شفاف و روشن است و به

جذب منابع خرد مردم و جمع‌آوری نقدینگی در حجم بالا را دارند. آن‌ها می‌توانند اقدام به خرید املاک مازاد بانک‌ها کنند تا هم نهادهای مالی و هم سرمایه‌گذاران (دارندگان یونیت این صندوق‌ها) از این موضوع منتفع شوند. در حال حاضر پذیرهنویسی اولین صندوق املاک و مستغلات در فرابورس انجام شده و به‌زودی کار خود را آغاز می‌کند. به‌طور قطع توسعه این ابزارهای نوین مالی می‌تواند وضعیت ناترازی بانک‌ها را بهبود بخشد، زیرا صندوق‌های املاک و مستغلات دارای مزایایی نظیر قابلیت نقدشوندگی و شفافیت بالا، برخورداری از معافیت مالیاتی، کسب سود از محل تقسیم درآمدها و رشد قیمتی، بهره‌مندی از استراتژی‌ها و فرصت‌های صنعت مالی و مسکن، بهره‌برداری حرفه‌ای و تنوع‌بخشی و همبستگی پایین با سایر کلاس‌های دارایی هستند که بر اساس آن‌ها سرمایه‌گذاران از این صندوق‌ها استقبال خواهند کرد.

## واگذاری اموال بانک‌ها در بورس کالا

فرزان سهرابی، کارشناس بازار سرمایه در گفت‌وگو با «آتی‌نو» با اشاره به اینکه این بانک‌ها می‌توانند املاک مازاد خود را از طریق بورس کالا به فروش برسانند، گفت: «این موضوع از اهمیت بسزایی برخوردار است، زیرا بورس بازاری شفاف است که امکان بروز تخلف در آن به حداقل یا صفر می‌رسد. این درحالی است که در گذشته اموال مازاد بیشتر به روش مناقصه و مزایده به فروش می‌رسید و پاکت‌های ارسال شده محرمانه باز می‌شدند، اما با

## خردیدار اموال مازاد بانک‌ها

صندوق‌های املاک و مستغلات می‌توانند منابع لازم را برای خرید اموال مازاد بانک‌ها فراهم کنند. این صندوق‌ها برای انجام این کار به نقدینگی خرد احتیاج دارند. با توجه به ویژگی‌هایی که آن‌ها دارند، جذب منابع از طریق این صندوق‌ها در قیاس با صندوق‌های (ETF) راحت‌تر است. بنابراین صندوق‌های املاک و مستغلات توان

گزارش

گزارش